

Лабунець Ю.О.

асистент,

Педагогічний інститут

Київського університету імені Бориса Грінченка;

аспірант,

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ВИХОВАННІ МОРАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ТВОРЧОСТІ ДЖ.Р.Р. ТОЛКІНА

Сьогодні ми констатуємо втрату власного морального регулятора у молоді, а як наслідок – деградацію моральних цінностей, правил спілкування та взаємодії суспільства в цілому. Проблемним аспектом означеного нами питання є те, що цінностям ми не можемо безпосередньо навчити, «передати» особистості, ми можемо лише виховати їх дозволяючи їй «створити/сформувати» їх самотійно через «проживання» (усвідомлення та вирішення) певних педагогічних, життєвих чи дискурсних (створених автором у творі) ситуацій. Наявна система моральних цінностей молоді у різних країнах світу на сучасному етапі розвитку суспільства потребує суттєвого вдосконалення, що набуває особливої актуальності у зв'язку з глобальною взаємозалежністю із майбутніми перспективами розвитку суспільства в цілому.

Сьогодні завдання, що стоїть перед суспільством і перед освітою полягає перш за все в допомозі молоді здійснювати свідомий моральний вибір, на основі суспільних моральних цінностей, здатний забезпечити саморегуляцію й мотивацію поведінки й діяльності. Таким чином, зростає роль педагогічних умов, методів та способів впливу на виховання моральної особистості, зокрема творчість Дж. Р. Р. Толкіна має такий виховуючий та формуючий вплив. Ми вважаємо, що виховувати моральну особистість означає проектувати та сприяти усвідомленню поступового становлення моральних цінностей, моральних якостей та моральних принципів особистості та оптимізоване гуманістичне керування цим процесом.

Обрана нами тема не була предметом окремого дослідження, хоча побіжно вона була згадана у визначеній та дослідженій С. Кошелєвим естетичній концепції Дж. Р. Р. Толкіна [1]. У своєму творі «Володар Перснів» Дж. Р. Р. Толкін занурюючи у створену ним реальність особистість, через засоби інтертекстуальності, поетики, естетики та авторського дискурсу змушує стати учасником історії боротьби за Перстень Влади, самотійно даючи відповідь собі на ряд болючих але надзвичайно важливих питань, які цілком ймовірно може усвідомлювати вперше, хоча вони і є надзвичайно важливими для сучасності:

- мілітаризм;
- авторитарність та безапеляційність суджень влади;
- сайєнтизм;
- екологічна криза (яка може призвести до екологічної катастрофи);
- негативний вплив на становлення особистості у капіталістичному суспільстві з точки зору моралі, моральних цінностей та моральних якостей.

Моральні цінності – ключові надбання моральної особистості, що можуть допомогти у вирішенні цих проблемних питань, за умови усвідомлення прекрасного, правильного, вірного, морального вирішення.

На нашу думку у даному контексті особливої уваги заслуговує концепція виховання моральної особистості Дж. Р. Р. Толкін, яка є центральною у його творчості, що є результатом літературних уподобань письменника і способу мислення, світосприймання, багатогранного педагогічного досвіду викладання у вищих навчальних закладах. Концепція виховання моральної особистості Дж. Р. Р. Толкіна, включає в себе низку аспектів:

- вільний вибір особистості;
- випробування владою;
- моральний обов'язок особистості;
- визначення ієрархії моральних цінностей;
- визначення особистісного сенсу життя та ін. [2].

Моральна особистість є виховним ідеалом Дж. Р. Р. Толкіна і в той же час результатом морального виховання, що знаходить своє відображення у його творчості, має моральну свідомість і чітко вибудовано ієрархію моральних цінностей, що дозволяють інтегрувати їх у вищі цінності (до яких відносимо: добро, краса, істина, любов до справедливості, право на вільний вибір і найголовніше – життя) [3].

Дж. Р. Р. Толкін вважав, що моральні цінності особистості найоптимальніше формуються під педагогічним супроводом авторитетної для особистості людини, у роман-трилогії «Володар Перснів» та в повісті «Гобіт, або Туди і звідти» такою особистістю, що через авторський дискурс здійснювала виховний вплив і на героїв, і на читачів, був Гендальф, про що свідчать думки Більбо Бегінса, який пригадував свої дитячі враження: «Гендальф, Гендальф! Матінко моя! Чи не той мандрівний чарівник, хто не раз оповідав на вечірках такі чудесні історії про драконів, гоблінів і велетів, про рятування принцес і несподіване щастя, що падало на голови вдовиних синів? Чи не той, хто не раз улаштовував такі незрівнянно гарні феєрверки? Я їх пам'ятаю!» [4, с. 18].

Ми вважаємо, що моральні цінності виступають у контексті концепції виховання моральної особистості Дж. Р. Р. Толкіна особистісними моральними регуляторами, знаряддями, що стають

засобом узагальнення, переосмислення життєвого досвіду, прийняття життєвих рішень і накопичення усвідомлюваних позицій власного життя. Зокрема після того, як вже згадуваний нами вище хоббіт Більбо Беггінс став моральною особистістю, хід його думок, відповідно до його власних моральних цінностей, значно змінився, яскравим прикладом чого можуть бути його роздуми у важкий період потреби здійснення морального вибору: «Більбо майже перестав дихати і заляк на місці. Він був у розпачі. Йому треба забиратися геть із цієї страхітливої п'тьми, доки в нього ще лишаються сили. Треба боротися. Треба проштрикнути підлу тварюку кинджалом. Адже вона збиралася убити його! Ні, це нечесно. Зараз він невидимий. А Горлум не має меча. До того ж він не погрожував убити Більбо і досі не намагався його зробити. А ще він був жалюгідний, самотній, покинутий. Несподіване співчуття, жаль, змішаний зі страхом, переповнили серце Більбо: перед його очима промайнули нескінченні одноманітні дні, без світла і без надії на краще, шорсткий камінь, холодна риба, скрадання і шепотіння. Усі ці образи за одну секунду промайнули в його голові» [4, с. 119].

Отже, ми дійшли висновку, що важливість виховання моральної особистості із сформованими моральними цінностями на думку Дж. Р. Р. Толкіна полягає у тому, що вона сприяє формуванню моральних якостей особистості та регулює її життя:

1) керуючись власним почуттям справедливості і моральними цінностями суспільства, спираючись на совість, особистість вирішує навіть найскладніші моральні ситуації і прийняти найоптимальніше єдиновірне та морально виправдане рішення;

2) завдяки слідуванню своїм моральним цінностям може протистояти різним аморальним чи морально сумнівним спокусам, не порушувати моральні принципи, заборони та не дозволяти нехтувати власними моральними цінностями;

3) моральні цінності у єдності із моральними принципами дають здатність моральній особистості інтуїтивно розпізнавати поняття «добра» та «зла»;

4) моральні цінності людини, які відповідають загальнолюдським цінностям і стимулюють подальше моральне самовдосконалення особистості.

Список використаних джерел:

1. Лабунець Ю.О. Дидактичні погляди Дж.Р.Р. Толкіна на виховання моральної особистості через призму його творчості / Ю.О. Лабунець // Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції: [«Актуальні наукові дослідження в сучасному світі»], (г. Переяслав Хмельницький, 4-5 лютого 2015 року) – Переяслав Хмельницький, 2015. – Вип. 2 – С. 49-54.

2. Лабунець Ю.О. Концепція виховання моральної особистості у творчості Дж.Р.Р. Толкіна : аспект морального обов'язку особистості / Ю.О. Лабунець // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: [«III літні наукові читання»], (м. Київ, 17 серпня 2015 р.) – К.: Центр наукових публікацій, 2015. – С. 115-118.

3. Лабунець Ю.О. Толкінізм як джерело виховання моральної особистості / Ю. Лабунець // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка. – Київ : ВПЦ «Київський університет». – 2015. – Вип. 1(1). – С. 39-43.

4. Толкін Дж.Р.Р. Гобіт, або Туди і звідти / Переклада з англійської Олена О'. 3-тє, доопрацьоване видання. – Львів: Видавництво «Астролябія», 2014. – 384 с.

Никифоров А.М.

викладач,

*Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка*

ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ДОРОБКУ НИКАНОРА ОНАЦЬКОГО В ОСВІТНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

Никанор Харитонович Онацький посідає одне з провідних місць у розвитку педагогіки, письменництва й просвітництва на Слобожанщині у першій половині ХХ століття. Серед багатогранної діяльності, як краєзнавця, етнографа, мистецтвознавця, педагога-художника чільне місце займає робота митця як письменника, літератора, публіциста, поета. Саме тому літературна творчість Никанора Онацького потребує ретельного вивчення та переосмислення з позиції сучасності, оскільки є одним із важливих чинників формування світогляду педагога, як носія і пропагандиста освітніх національних ідей українського народу.

Писати вірші почав ще в юнацькі роки. Перший вірш «Погук» опублікував полтавський журнал «Рідний край» у 1906 році і від цього часу ім'я Н. Онацького з'являється в українських збірниках і антологіях: «З неволі», «Герновий вінок», «Розвага», «Українська муза». Вірші його, в основному, оптимістичні, лише зрідка вчуваються нотки суму і безнадії, викликані поразкою революції 1905 року [8]. Відтепер Никанор Онацький ніколи не полишає літературної творчості, виступає як публіцист і дослідник мистецтва, пробує свої сили в драматургії – з'являються п'єси: «Через руїни», «Танок смерті», інсценізація поезії Т. Шевченка «У тієї Катерини» [6]; 1930 року в Держвидаві України вийшла дитяча п'єса Н. Онацького «Новий світ» [2].